

Els Kloek
1001 vrouwen uit de
Nederlandse geschiedenis
 (VanTilt: Nijmegen 2013), 1556 blz.,
 € 39,50

Vrouwen zijn er tot dusver in de geschiedschrijving nogal bekaaid vanaf gekomen. Het ging altijd om de grote namen: vorsten, staatslieden en pausen, en dat waren doorgaans mannen. Bovendien kwam er in de negentiende eeuw onder invloed van de Duitse historicus Leopold von Ranke grote nadruk op waarheidsvinding en het gebruik van officiële bronnen, waardoor vrouwen nog verder uit het zicht raakten.

In haar inleiding schrijft Kloek terecht dat gelijkheid in de geschiedschrijving altijd een veel minder urgent principe is geweest dan waarheid, totdat er in de jaren zeventig van de vorige eeuw een tegenbeweging ontstond, die 'onderdrukte' of vergeten groepen (arbeiders, zwarten, homoseksuelen, vrouwen) een stem wilde geven. Vanaf haar studietijd was Els Kloek een enthousiast beoefenaar van de vrouwengeschiedenis, maar op den duur ging het haar tegenstaan dat het steeds ging over groepen en niet over individuele vrouwen. In de periode van 2004 tot 2010 legde Kloek, inmiddels werkzaam bij het Huygens Instituut voor Geschiedenis, de basis voor het huidige boek door op internet een verzameling korte biografieën van Nederlandse vrouwen die leefden tot 1850 aan te leggen, het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland (DVN). Het was Kloeks grootste wens dat het lexicon ook in boekvorm zou verschijnen, aangevuld met levensverhalen over vrouwen die leefden na 1850. Met behulp van een redactie van een kleine driehonderd auteurs, en het publiek, dat via *crowdfunding* een vrouw kon 'adopter', is dat gelukt.

Het resultaat is een vuistdik boek waarin 1001 dode Nederlandse vrouwen de revue passeren: van de heilige Cunera (gestorven in het jaar 337) tot vakbondsvrouw en politica Karin Adelmund (overleden in 2005). De vrouwen zijn ingedeeld in categorieën, zoals 'dicht- en letterkunde', 'adel, elite en politiek', 'liefdadigheid, zorg en mecenaat'. Omvangrijk is ook de categorie 'avontuur en sensatie', met vrouwen als Trijntje Keever (1616-1633) en Prinsesse Pauline (1878-1895) respectievelijk de langste en kortste vrouw uit de Nederlandse geschiedenis. Trijntje was 2 meter 60 lang en werd door haar familie gedwongen zich tegen betaling op kermissen ten toon te stellen. Paulina Musters bereikte slechts een lengte van 60 centimeter. Ook zij heeft haar hele leven langs kermessen en theaters moeten reizen, uitgedost als een prinsesje. Naast Trijntje en Pauline figureren in deze rubriek 'avontuur en sensatie' ook tal van dievegges, gifmengsters en andere moordenaresses.

Het boek bevat veel vrouwen die de muze, vrouw of minnares van een beroemde man zijn geweest, bijvoorbeeld Magdalena Stockmans (de muze van Bredero) of Eva Ment (de vrouw van Jan Pieterszn. Coen). Pas rond en in de twintigste eeuw verschijnen de levensverhalen van vrouwen die op eigen kracht beroemd werden, zoals arts Aletta Jacobs en criminologe Clara Wichmann, feministe Rosa Manus, vakbondsbestuurder Alida de Jong, journaliste Bibeb en fotografe Eva Besnyö.

1001 vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis is een rijk boek, waarin je blijft bladeren en lezen. Vooral de levensbeschrijvingen van minder bekende vrouwen zorgen soms voor verrassingen. Zo las ik over de courtisane Elselina Versfelt, geboren in 1776 als dochter van

een predikant uit het Brabantse Lith. Ze begon een carrière als actrice in Frankrijk en kreeg een relatie met een van Napoleons bekendste generaals, Michel Ney. Toen hij met een ander trouwde, stak ze hem tot in Rusland toe. Ze maakte de terugtocht van Napoleons troepen mee en had veel succes met haar in 1827 verschenen memories. Op achtenzestigjarige leeftijd overleed ze in Brussel. In 1910 verscheen in Frankrijk een populaire bewerking van haar memories onder de titel *La courtisane de la Grande Armée*. Ook boeiend vond ik het lemma over de actrice Wilhelmina (Joeki) Broedelet (1903-1996), de moeder van Remco Campert, die bij mij altijd in herinnering zal blijven als de oude dame die door Kees van Kooten en Wim de Bie, alias F. Jacobse en Tedje van Es, wordt opgelicht met de smoes van het winterklaar maken van de tuin.

Een minpuntje is dat de (goedge-schreven) biografietjes zijn ondertekend met initialen, zodat je steeds moet bladeren als je wilt weten wie de auteur is. Ook onhandig zijn de cijfers die bij de grote afbeeldingen verwijzen naar de lemma's. Verder niets dan lof.

Agnes Delsing